

In Memoriam JUOZUI ALGIMANTUI KRIKŠTOPAIČIUI

Eidamas 88-uosius metus 2018 m. lapkričio 10 d. mirė chemikas, mokslo istorikas ir filosofas, profesorius Juozas Algimantas Krikštopaitis. Mokslinį darbą J. A. Krikštopaitis pradėjo Pustalaidininkų fizikos institute, čia 1965–1978 m. atliko unikalius pustalaidininkų chemijos tyrimus.

Aštuntojo dešimtmečio pradžioje susidomėjo mokslo istorijos ir filosofijos studijomis, bendradarbiavo su Pauliumi Slavėnu ir kitais žinomais šios srities tyrėjais. Nuo 1978 m. dirbo mokslinį darbą Filosofijos, sociologijos ir teisės institute, po jo reorganizavimų – Lietuvos kultūros tyrimų institute.

J. A. Krikštopaitis buvo Vytauto Didžiojo universiteto Atkuriamojo Senato narys (1989–1998), dėstė Vytauto Didžiojo, Kauno technologijos, Vilniaus edukologijos universitetų studentams, magistrantams. Profesorius skaitė paskaitas ir pranešimus Europos, Azijos, Amerikos šalių mokslo centruose, po 1990 m. mokslinius darbus aktyviai skelbė JAV, Italijos, Suomijos, Švedijos, Vokietijos ir kitų šalių leidiniuose, dalyvavo tarptautiniuose mokslo renginiuose.

Nuo 1991 m. J. A. Krikštopaitis vadovavo Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijai. Rotacine tvarka buvo renkamas Baltijos valstybių mokslo istorijos ir filosofijos asociacijos pirmininku ir vicepirmininku, organizavo nacionalines ir tarptautines tyrėjų konferencijas.

J. A. Krikštopaitis parašė apie dvi dešimtis mokslo istorijos, filosofijos, kultūrologijos, meno analizės knygų, paskelbė per 500 mokslinių, populiarinimo ir publicistikos straipsnių. Vienoje iš pastaraisiais metais išleistų knygų *Išmintis atsiverianti pažinimo kelyje* apibendrino savo tyrimus ir svarbiausius pasaulio mokslo pasiekimus, argumentuotai įvertino mokslo pažintinę misiją ir jos vaidmenį civilizacijos raidoje.

Juozas Algimantas Krikštopaitis buvo visuomeniškas žmogus, Lietuvos kultūros puoselėjimo patriotas, aktyviai dalyvavo kultūros renginiuose, bendradarbiavo su *Naujosios Romuvos* ir kitų leidinių leidėjais, nuoširdžiai dalyvavo susitikimuose tiek su kultūros elito atstovais, tiek su skirtingų Lietuvos regionų skaitytojais. Profesoriaus viešus susitikimus ir paskaitas lydėjo nuoširdi kolegų ir dalyvių pagarba, žavėjimasis minties pateikimu.

Užuojautą Juozo Algimanto Krikštopaičio giminėms ir artimiesiems reikia
LIEUVOS KULTŪROS TYRIMŲ INSTITUTO DARBUOTOJAI

Jau sunkiai sirgdamas 2017 m. spalio mėn. J. A. Krikštopaitis pradėjo rašyti dienoraščio tekstus, kuriuos pavadino *Pokalbiai su saviimi*. Iš tikrųjų tai nėra vien svarbesnių asmeninių išpūdžių ir jų apmąstymų tekstas, tai, kaip rašė pats dienoraščio autorius, bendra-

vimas ir su esančiais šalia – „visais, kuriems rūpi kultūros, politikos bei socialinės bėdos, kuriems rūpi subrandintos kasdienės patirties išmintis“. Publikuojame šio rankraščio fragmentą iš *Naujosios Romuvos* rengiamos spaudai knygos *Prakalbinta kasdienės patirtis*.

Spalio 13

Žinijos patalpose vyko renginys *Romuvietiškos rudenio gėrybės*, skirtas trečiam šių metų *Naujosios Romuvos* numeriui; kartu tai buvo 600-ojo žurnalo numerio paminėjimas. Renginį vedė patyręs organizatorius ir laisvalaikio poetas Juozas Žitkauskas, sudominęs susirinkusiuosius savo ryškia dzūkų tarpe. Tik ką „iškeptą“ žurnalą apžvelgė pedagogas Kęstutis Subačius. Renginio interpus puošė Albino Batavičiaus muzikavimas; jis meistriškai valdė daugialbės bandoniją, privertė ją atskleisti savo galimybes. Kalbėjo redaktorius filosofas Andrius Konickis; jis apžvelgė 600 žurnalo numerių kelią, pristatė tekstą *Algirdas Čičas – kūrybinga asmenybė, įveikusi ribas tarp inžinerinio ir humanitarinio mąstymo*, kuris paskelbtas serijoje *Asmenybių galerija*; nebuvo pamirštas ir straipsnio autorius. Renginyje dalyvavo A. Čičo sūnūs architektas Dainius ir aktorius Tauras, sėkmingai įrodę savo režisūrinius gabumus. Salėje aktyviai darbavosi fotomenininkas Kęstutis Svėrys. Tarp dalyvių mačiau rimtai susimąščiusius žurnalo entuziastus ir bičiulius: profesorius Libertą Klimką ir Juozą Mureiką, filosofą Naglį ir jo tėvą inžinierių Juozą Kardelį, tapytojas Gražiną Vitartaitę ir Viją Tarabildienę, žurnalistą Gediminą Zemlicką ir darbščiuosius žurnalo redakcijos darbuotojus.

Spalio 20

Atsisveikinome su nuostabiu kolega, ištikimu bičiuliu, patriotu ir talentingu laisvalaikio poetu – Edukologijos universiteto profesoriumi, etikos disciplinos autoritetu, habilituotu filosofijos dr. Jonu Balčiumi (1943–2017).

Olandų gatvėje iš tolo boluoja laidojimo rūmai. Čia tarp baltų žiedų ir tyliai mirksinčių žvakių į mus žvelgia Jono portretas, šiek tiek užstodamas mirtimi dvelkiančią urną. Kyla niurių minčių. Kol kas neįstengiu susitaikyti su nauja mada kremuoti palaikus. (Taip yra pigiau. Ak, ta pragaro išmonė – pinigėliai.) Procedūra, išvaranti velionį „per kaminą“, nedera su mano pasaulėjauta. Matyt, esu nepataisomas senamadis senolis, jau nesugebantis eiti kartu su naujos eros karta.

Renkasi giminės, bičiuliai, bendradarbiai iš Universiteto, iš Lietuvos kultūros tyrimų instituto. Groja kviestinis smuikininkas. Susikaupę prisimename velionį, gražias mūsų bendrystės valandas. Laikrodis rodo vidurdienį. Gėlės ir urna nešami į laidotuvių automobilį. Po kelių minučių lengvųjų automobilių kolona iškeliauja į Jono Balčiaus gimtąją Dzūkiją – Liškiavą (Varėnos r.).

Spalio 26

Rytinėje LR radijo laidoje Virginijus Savukynas kalbina poetą ir filosofą Vytautą Rubavičių. Žurnalistas, sumaniai provokuodamas pašnekovą, siūlo „kreivus“ klausimus, mėgina išsiaiškinti, kiek metų Lietuvai lemta išlikti. Dr. Rubavičius kalba išsamiai ir turiningai. Visa tai, ką išgirdau, nubraukė prastą filosofo kalbėjimo įspūdį, patirtą spalio 17 d. renginyje, skirtame A. Merkelio knygai *Antanas Smetona*.

Lapkričio 1

Vėlinės. Laukdamas tradicinių mišių Antakalnio kapinėse, vaikštinėju ir paniręs į prisiminimus lankau man artimų asmenų paminklus, sunkiais akmenų ar betono lui-

tais slegiančius buvusius smėlio kauburėlius. Prieš porą dienų nuvykau į Petrašiūnų kapines Kaune. Parymojau prie Motinos, prie mano mokytojų Arminaičių – voronežiečių plejados pedagogių – kapų; nulenkiau galvą prie alpinistų panteono, prie kitų mano širdyje atminimo ženklų palikusiujų kapų.

Nuotaika, užklupusi klaidžiojant nekropolio takais, skatina sugrįžti prie fundamentalaus Krescencijaus Stoškaus veikalo *Rezignacija, arba Mirties filosofijos iššūkis modernybei* (2011). Kūrinys pralenkęs mūsų visuomenės išprusimo raidą – matyt, todėl jis liko tinkamai neįvertintas. Man *Rezignacija* yra vienas ryškiausių susimąstymų apie Pasaulio ir Žmogaus egzistenciją šaltinių.

Atsidūręs šalia paslapčių, pajuntu sakralios esaties dvelksmą. Šią tiesą esu patyręs ten – žiaurios kalnų stichijos glėbyje, kur, susiliejęs su gamtos reiškiniiais, nusitrina ribos tarp Būties ir Nebūties. Kartą Nebūties dvelksmas apsupo mane saugioje namų aplinkoje, išgyvenant artimiausio žmogaus – Motinos – mirties akimirkas. Tai buvo virsmas, atvėręs netikėtą pajautos reikšmių puokštę, įprasminančią visos mano patirties turinį. Tą turinį, kurio paraštėse slypėjo tiesos, išryškėjančios knygoje *Rezignacija* – veikale, drąsiai metančiame iššūkį Mirties filosofijai. Sukrečiantis asmeninės patirties epizodas lydi mane iki šiol. Kalbėti apie subtilius asmeninius potyrius nėra lengva, bet šiandien, Vėlinių dieną, klaidžiojant tarp monumentų, vėl mano mintys sugrįžta prie patirto transcendentinio nušvitimo, kurį jau esu aprašęs knygoje *Iškilių asmenybių gyvenimo tiesa* (2016, p. 137).

Tą nepakartojamą minutę jaučiau, kaip į mane transcenduoja kažki kas sakralaus ir

nenusakomo – tarsi į mane, kaip į laikinos substancijos taurę, įsilieja Motinos esatis. Dingsta grėsmingas Mirties siluetas. Koegzistencija, kaip taikus sambūvis su aplinka, kaip dvasinė ramybė, įveikia nuolankų susitaikymą su gyvenimo baigtimi, su universalaus gamtos dėsnio galia. Visuotinės darnos pajauta išstumia rezignacijos nevilgtį: dabar jau žinau, kad nuo šiol kartu su manimi lieka Ji – artimiausia ir brangiausia asmenybė man, dovanojusi visa, ką aš turiu savyje.

Nepakartojamas patirties akimirkas, atsidūrus šalia realios Mirties, įprasmina mano sąmonėje unikali mąstytojo knyga *Rezignacija*. Išsiskleidžia netikėta Harmonijos ir vienovės su kosminiu pasauliu Pilnatvė. Ir tuomet sąmonės labirintai suvirpa, sugaudžia tarsi šventovės vargonai, išreiškiantys pagarbą akinančiai neatskleistos Tiesos šviesai; iš jos išnyra Būties pradžios ir jos baigties simbolis – Motinos siluetas, žmogaus pasaulio Alfa ir Omega.

Gruodžio 18

Šį rytą mane pradžiugino netikėta naujiena. Mat el. paštu atskrido žinutė, kad mano vaikystės pramuštgalviškų nuotykių bendrininkas, namuose pavyzdingai auklėtas berniukas, vėliau – JAV karininkas, Vietnamo karo veteranas Algirdas Kanauka, dabar gyvenantis Kalifornijoje, parašė ir išleido knygą *Raven's Flight to Freedom (Varno skrydis į laisvę)*. Ją jis jau išsiuntė paštu. Nekantriai laukiu. Man bus malonu leidinį iš užjūrio pristatyti lietuviškoje spaudoje. Knyga turėtų būti įdomi mūsų visuomenei, nes atgavus nepriklausomybę dr. A. Kanauka ilgiau nei dešimtmetį profesoriavo Lietuvos karo akademijoje ir dalyvavo kultūriniame gyvenime. Buvo

mūsų operos ir baleto gerbėjas, šmaikštus spektaklių komentuotojas. Be to, jis priklauso Los Andželo vagneristų draugijai, vienijančiai neprofesionalių muzikos mylėtojus; su jos nariais jis dažnai skrenda į Bairoito muzikos festivalius. Apie Richardo Wagnerio operas ir naujienas iš Vokietijos miestelyje vykusios muzikinės puotos jis galėtų kalbėti ištisą parą, žinoma, jei atsirastų kantrių ir šiai temai intelektualiai pasirengusių klausytojų.

Gruodžio 31

Skubu į Šv. Jonų bažnyčią išklausyti Maestro Sauliaus Sondeckio pradėto tradicinio koncerto *Atsisveikinimo simfonija*, simboliškai tinkamo palydint senuosius metus. Antonio Vivaldi, Johanno Sebastiano Bacho ir Josepho Haydno kūrinius diriguoja Lietuvos kamerinio orkestro meno vadovas, smuiko virtuozas Sergejus Krylovas. Jis su smuikininku, M. K. Čiurlionio menų mokyklos, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos ir Paryžiaus konservatorijos absolventu Džeraldu Bidva atliko Vivaldi koncertą dviem smuikams, styginiams ir *basso continuo* (A-dur, RV 552).

Bažnyčios erdvę pripildė muzikos garsai, nuvingiuojantys barokinėmis voliotomis ir, atsirėmę į marmurines kolonas, kilo sakralinių aukštumų link, skverbėsi pro kupolo skliautus. Vilniaus padangėje dieviškos muzikos aidai nyko užgožti naujamečio gatvės šurmilio.

Atsisveikinimo simfonija, susiliejęsi su žvakių liepsnelių virpesiais, nardina klausytojus praeities reminiscencijų užutėkiuose. Atsisveikinimo įspūdis gilėja atlikėjams užpučiant žvakes. Artėja iškilmingo ritualo baigtis. Bažnyčios erdvė panyra į nakties

tamsą. Tarsi pamaldus atsidūsėjimas užtemimas trunka minutėlę. Įsižiėbia sietynų voratinkliai. Klausytojai lėtai pakyla, neskubėdami slenka miesto triukšmo link, kad vėl patirtų kasdienybės rūpesčius, kad netrukus vėl kiltų noras susitikti su muzika, teikiančia paguodą ir iliuzinių, širdžiai mielų vilties pažadų.

O kokia palaima! Pravėrus namų duris, TV ekrane pasitinka fenomenalaus muziko Danielio Barenboimo prakalbintas fortepijonas. Man – tai puiki naujametinė dovana. Daugiau nieko jau negeidžiu paskutinę metų valandą.